

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 93.035.2025
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
доктору філологічних наук, професору,
Кондратенко Наталі Василівни

Відгук

Офіційного опонента **Приходько Ганни Іллівни**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету, про дисертацію **Анни Ігорівни Грігорян «Пряма та опосередкована реалізація концепту SECRET у англomовному художньому дискурсі»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки. (Одеса, 2025)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Звернення до кардинальної одиниці концептуальної картини світу – концепту – зумовлене усвідомленням того факту, що попри наявність великої кількості теоретичних здобутків дослідників з відповідної тематики, його когнітивно-дискурсивна сутність все ще не знайшла комплексного висвітлення в мовознавчих студіях. Внаслідок надзвичайної складності людського мислення, а також холістичності самого концепту, його інтерпретації є різноаспектними: від суто ментального розуміння до лінгво-ментально-психологічного потрактування. Термінологічна невизначеність концепту свідчить не стільки про брак однаковості поглядів стосовно його природи й функцій, скільки про розмаїття ознак і властивостей. Через концепти відображається й узагальнюється досвід людини та усвідомлена нею дійсність, інформація класифікується й категоризується. Концепт є єдністю загального і одиничного, тобто, всього обсягу інформації про певні об'єкти або явища та їхні класи, дозволяючи зрозуміти сприйняття людини.

Наукові досягнення лінгвістики сьогодення, рівно як і особливості дискурсивного переломлення одиниць мови порушують нове коло питань, у зв'язку із чим у фокус уваги потрапляють концепти, до яких належить і концепт SECRET, який формує важливий фрагмент англійськомовної картини світу.

Однією з таких наукових праць є дисертаційне дослідження, яке виконане у межах одночасно двох галузей сучасної лінгвістики: лінгвоконцептології та прагматики. Його актуальність зумовлена нагальною потребою вирішення таких фундаментальних проблем сучасного мовознавства, як з'ясування особливостей представлення знань про навколишній світ і засоби їх концептуалізації в мові.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом дисертаційної праці задекларовано номінативне поле концепту SECRET в англійській мові, а *предметом* – прямі та опосередковані засоби вербалізації концепту SECRET у англomовному художньому дискурсі.

Мета пропонованої роботи повністю відповідає заявленій темі та полягає у виявленні особливостей прямих та опосередкованих засобів реалізації концепту SECRET у англomовному художньому дискурсі. Вирішення основної мети обумовило розв'язання низки завдань, серед яких найважливішими є такі: визначити теоретико-методологічні засади вивчення зазначеного концепту; визначити та проаналізувати ядерні та периферійні семи концепту SECRET; встановити та описати фразеологічні засоби репрезентації концепту SECRET; розпрацювати та обґрунтувати класифікацію комунікативних стратегій та тактик збереження та розкриття секретів в художньому дискурсі; схарактеризувати прямі та опосередковані мовленнєві засоби реалізації концепту SECRET у англomовному художньому дискурсі шляхом застосування комплексної методики, яка включає як загальнонаукові, так й спеціальні методи, що уможливило розкриття складної когнітивно-прагматичної природи концепту SECRET.

Базуючись на загальних теоретичних засадах сучасної мовознавчої науки, А. І. Грігорян в цілому лінгвістично коректно і в повному обсязі вирішує зазначені вище завдання, які допомагають досягненню основної мети дисертаційної роботи. Зібраний фактичний матеріал уможливило глибоке осмислення характерних ознак актуалізації досліджуваного концепту в культурно маркованому контексті англійськомовного художнього та

кінодискурсу, що є внеском до розуміння лінгвокультурної специфіки означення концептів в англійськомовному дискурсивному середовищі, а також специфіки структур представлення знань у процесах породження і сприйняття дискурсу.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

З огляду на вищезазначене, необхідно відмітити вагому новизну рецензованої праці, яка полягає у систематизації вербальних та невербальних засобів концепту SECRET; визначенні та розгляді ядерних та периферійних сем концепту SECRET; вперше висвітлено способи категоризації концепту SECRET; визначено фразеологічні засоби репрезентації концепту SECRET; вперше розроблено класифікацію комунікативних стратегій та тактик збереження та розкриття секретів в художньому дискурсі; здійснено контекстуально-інтерпретаційний аналіз комунікативних тактик збереження та розкриття секретів; встановлено прямі та опосередковані мовленнєві засоби реалізації концепту SECRET у англomовному художньому дискурсі.

Структура дисертації обумовлена метою наукової розвідки та розроблена у відповідності до поставлених для вирішення завдань. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів та висновків до них, загальних висновків та бібліографії. Загальний обсяг дисертації становить 281 сторінку, із них 252 – основного тексту. Бібліографія містить 231 позицію, із них 63 позиції – джерела іноземними мовами, 12 джерел довідкової літератури. Список літературних та кінематографічних джерел містить 47 найменувань. **У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.**

У першому розділі «Теоретичне підґрунтя дослідження концепту SECRET» розглянуто теоретико-методологічні основи вивчення концепту SECRET. Тут наведено аналітичний огляд підходів до з'ясування становлення лінгвоконцептології як науки про концепти (підрозділ 1.1); наведено тлумачення до визначення концепту (підрозділ 1.2). При цьому цікавим є розгляд різних трактувань феномену «концепт» (с. 30-35), що уможливило вивести власне розуміння цього явища (с. 35-36).

На увагу заслуговують підрозділи 1.3, 1.4, в яких розглянуто структуру та типологію концептів, й зроблено висновок щодо їх бінарної сутності (с. 48).

Другий розділ «Номінативне поле концепту SECRET» присвячено ґрунтовному та всебічному дослідженню значення імені концепту SECRET та його найближчих позначень на основі дефініційного та етимологічного аналізу (підрозділ 2.1). Було визначено, що компоненти ядерної зони акумулюють концептуальні ознаки і розкривають інформаційний зміст концепту. Номінації периферійної зони роз'яснюють ознаки, виражені ядерними номінаціями і забезпечують концептуальні зв'язки (с. 63-64). Інтерес становить аналіз фразеологічних засобів репрезентації концепту SECRET в англomовній фразеологічній картині світу, які є результатом особливого способу вторинного осмислення дійсності, означеного сталими мовними зворотами. Це дало змогу вирізнити наступні 9 семантичних груп фразеологізмів, а саме: факт приховування секрету; довіра секрету та обіцянка зберегти його; навмисне або випадкове оприлюднення секрету; пліткарство; володіння корисною секретною інформацією та примус до розкриття таємниць; власне поняття секрету. (с. 79), які реалізують концепт SECRET в англomовній фразеологічній картині світу.

Зазначимо, що цей розділ надає вичерпні мовні підтвердження теоретичних положень наукової розвідки.

У третьому розділі «Пряма та опосередкована реалізація концепту SECRET у англomовному художньому дискурсі» увагу сфокусовано на причинах збереження або розкриття секретів. На основі аналізу багатого мовного матеріалу було виділено мотиви збереження власного секрету, збереження чужого секрету, розкриття власного секрету та розкриття чужого секрету (с.130-132). Також у цьому розділі за допомогою контекстуально-інтерпретаційного аналізу запропоновано власну класифікацію стратегій і тактик збереження та розкриття секрету (с. 135-136). Новизна цих положень є беззаперечною.

У **Висновках** представлено підсумки та результати дисертаційного дослідження, окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Варто наголосити, що проведене дисертаційне дослідження не вичерпує усіх аспектів вивчення прямих та опосередкованих способів представлення концепту SECRET в англomовному художньому дискурсі. Перспективи

подальших наукових пошуків вбачаю у виявленні когнітивно-комунікативних механізмів його творення, а також описі лінгвосинергетичної взаємодії вербальних та невербальних маніфестацій концепту SECRET в інших видах англomовного дискурсу.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли надійну апробацію на наукових засіданнях кафедри теоретичної та прикладної фонетики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2022-2025 рр.) і на семи міжнародних науково-практичних та наукових конференціях.

Теоретичні і практичні результати дослідження дисертанта виклала у десяти одноосібних публікаціях, три з яких опубліковано у фахових виданнях України, дві – надруковані за кордоном. Загальний обсяг публікацій – 6,7 друкованих аркуша.

5. Практичне значення одержаних результатів.

Безсумнівно, наукова розвідка Анни Грігорян має практичну цінність, оскільки надає цікавий матеріал для дослідження демонстрацій концепту SECRET в англomовній культурі, що знайде утілення у викладанні курсів з комунікативної лінгвістики, когнітивної лінгвістики, прагмалінгвістики, на семінарах, присвячених проблемам концептології та теорії комунікації, а також у науково-дослідницькій роботі студентів та аспірантів.

Серед плюсів цієї праці варто відзначити послідовність та логічність викладу положень, обґрунтованість тверджень та аргументованість висновків. Об'єктивність, достовірність тез, отриманих результатів забезпечено надійною теоретико-критичною, лексикографічною та ілюстративною базою, сучасною методологією і відповідною методикою дослідження, достатнім обсягом опрацьованого фактичного матеріалу.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Віддаючи належне науковій праці Анни Грігорян, вважаю за необхідне вказати на певні дискусійні моменти, що вимагають пильнішої уваги:

1. Ґрунтовно і всебічно проаналізувавши наявні підходи та класифікації феномену «концепт», дисертантка справедливо зауважує, що концепти можуть розглядатися в межах різноманітних бінарних опозицій (с. 47). На наш погляд потрібно було докладно схарактеризувати визначальні риси зазначених опозицій, що увиразнило б їх бінарність.

2. Не викликає жодних сумнівів той факт, що концепт SECRET є важливим та вагомим фрагментом англомовної культури (підрозділ 2.2). Вважаємо, що варто було б додати окремий підрозділ щодо його концептосфери та схарактеризувати відносини між її складниками. Очевидно, це є однією з перспектив подальшого дослідження.

3. Враховуючи засадничі положення прагмалінгвістики, виокремлено і докладно описано власну класифікацію комунікативних стратегій і тактик збереження та розкриття секретів в художньому дискурсі (розділ 3). У цьому контексті доречним був би розгляд амбівалентності деяких тактик, як от шантажу. Принагідно зауважимо, що системи тактик є відкритими, тобто вони можуть бути доповненими.

4. Розгляд прямих та опосередкованих засобів реалізації концепту SECRET здійснено в художньому та кінодискурсі, що свідчить про їх мультимодальний характер. Дослідження мультимодального аспекту цих засобів додало б концептуальної завершеності цій частині дисертації. Це, як справедливо зауважує дисертантка, є перспективою подальших наукових розвідок.

Висловлені коментарі не є визначальними і не зменшують загальну наукову новизну та практичну значимість результатів і не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи. Позиції та переконання авторки мають право на відстоювання під час захисту дисертації.

7. Висновок про відповідність дисертації вимогам.

Зроблені зауваження не зменшують загальної позитивної оцінки дисертації, вони не стосуються змісту основних положень дослідження і не ставлять під сумнів достовірність отриманих результатів та сформульованих теоретичних висновків, що мають суттєве значення для подальшого розвитку

лінгвістики.

Загалом, враховуючи актуальність обраної теми дослідження, його структуру, зміст, наукову новизну одержаних результатів, дисертаційну роботу Грігорян Анни Ігорівни «Пряма та опосередкована реалізація концепту SECRET у англомовному художньому дискурсі» слід вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, яке виконане на належному науково-теоретичному, методичному та емпіричному рівні, що має комплексний та логічний характер, містить положення, які характеризуються науковою новизною та заслуговують на практичну реалізацію, і яке відповідає всім вимогам рівня наукової кваліфікації здобувача, що зазначено у наказі Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) щодо оформлення дисертації, а також у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка Грігорян Анна Ігорівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
та лінгводидактики
Запорізького національного університету

Ганна ПРИХОДЬКО

Підпис Ганни ПРИХОДЬКО засвідчую
вчений секретар Вченої ради ЗНУ
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури

Оксана ПРОЦЕНКО